



The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3054>

Number: 38 , p. 227-240, Autumn II 2015

Yayın Süreci

Yayın Geliş Tarihi

16.08.2015

Yayınlanma Tarihi

17.10.2015

**ERGENLER İÇİN ARKADAŞA BAĞLANMA ÖLÇEĞİNİN
PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİ VE UYARLAMA ÇALIŞMASI**
*PSYCHOMETRIC PROPERTIES AND THE ADAPTATION STUDY OF THE
ADOLESCENT FRIENDSHIP SCALE*

Yrd. Doç. Dr. Hülya ERCAN

*Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik
Danışmanlık Ana Bilim Dalı*

Özet

Amaç: Temelleri bebeklik döneminde atılan bağlanma ilişkileri, sonraki gelişim dönemlerinde de etkisini sürdürmektedir. Erken yaşlarda bakım veren kişi ile bebek arasında gelişen bağlanma, ergenlikle birlikte akranlara doğru yönelir. Türkiye’de ergenlerin arkadaşlarına bağlanma stillerini ölçen bir ölçme aracı bulunmadığından, bu çalışmada Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin (Adolescent Friendship Attachment Scale) Türkçeye uyarlanması amaçlanmıştır. Yöntem: Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği ve İlişki Ölçekleri Anketi kullanılmıştır. Çalışma Sivas ve Adana’da lise eğitimini sürdüren 420 kişilik bir grup üzerinde yürütülmüştür. Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için madde-toplam puan korelasyonu, Cronbach Alfa ve test-tekrar test güvenilirlik analizleri yapılmış, geçerliliğini değerlendirebilmek için yapı ve ölçüt geçerliliği çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bulgular: Yapılan analizler sonucunda ölçeğin alt boyutlarına ilişkin madde-toplam puan korelasyonlarının 0.21-0.71 arasında, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının 0.60-0.89 arasında ve test-tekrar test güvenilirlik değerlerinin 0.81-0.83 arasında değiştiği bulunmuştur. LISREL 8.7 programı kullanılarak yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum indeksi değerlerinin χ^2/sd (648.27/227)=2.856, NNFI=0.91, CFI=0.95, GFI=0.88, AGFI=0.86, RMSEA=0.067, SRMR=0.059 olduğu görülmüş, özgün ölçekle örtüşen üç faktörlü yapı (güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanma) doğrulanmıştır. Ölçüt geçerliliği analizlerinde Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği puanları ile İlişki Ölçekleri Anketi puanları arasında beklenen yönde korelasyonlar olduğu bulunmuştur. Sonuç: Bulgular, Türkçeye uyarlanması yapılan Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin psikometrik açıdan kabul edilebilir düzeyde güvenilirlik ve geçerlilik değerlerine sahip olduğunu göstermektedir. Toplamda 23 maddeden oluşan ölçek güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanma alt ölçeklerini içermektedir. Ölçek, bu hali ile ergenlerin arkadaş ilişkileri konusunda Türkiye’de yapılacak çalışmalarda kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma stilleri, ergenlik, arkadaş ilişkileri, ölçek uyarlanma

Abstract

Objective: The attachment relationship which begins during infancy, may continues to also effect in the subsequent development periods. The attachment which occurs between caregiver and infant in the early age period tends to the peers during the adolescence period. The aim of this study is to adapt the Adolescent Friendship Attachment Scale to Turkish version. The used scale consists of three sub-dimensions namely, the secure attachment, anxious/ambivalent attachment and the avoidant attachment. **Methods:** In this study, the Adolescent Friendship Attachment Scale, Relationship Scales Questionnaire and the Personal Information Form are used as a data collection tool. The present study is based on a group of 420 students attending to the high school in Sivas and Adana. In order to assess the validity and reliability of the scale in Turkey, we used the internal consistency, test-retest reliability, the criterion dependent validity and the confirmatory factor analyses. **Results:** As a summary, we have concluded that, the Item-total correlations for the sub-dimensions of the scale can be found in the range of 0.21-0.71, Alpha Coefficient for the subscales varies in the range of 0.60-0.89, and the test-retest reliability of the factors varies in the range of 0.81-0.83. Also, in order to investigate the factor structure of the measure we have used the confirmatory factor analysis by using LISREL 8.7 and we found that the values of the fit indices are χ^2/sd (648.27/227)=2.856, NNFI=0.91, CFI=0.95, GFI=0.88, AGFI=0.86, RMSEA=0.067, SRMR=0.059. These results confirm the three factor of the scale (secure attachment, anxious/ambivalent attachment and avoidant attachment). Finally, one can say that the expected correlations are found between the Adolescent Friendship Attachment Scale scores and the Relationship Scales Questionnaire scores in the criterion validity analysis. **Conclusion:** The obtained results show that, Turkish version of the Adolescent Friendship Attachment Scale has an acceptable level of the reliability and validity. The scale consists of 23 items and the secure attachment, avoidant attachment and the anxious/ambivalent attachment subscales. The Adolescent Friendship Attachment Scale can be used in further studies on the adolescent peer relationships in Turkey.

Keywords: Attachment styles, adolescence, friend relationship, scale adaptation

GİRİŞ

Bağlanma, en genel anlamda “duygusal bir bağı” gösterir ve konu “bağlanma kuramı” ile açıklanır. Kurama en önemli katkıları yapan John Bowlby ve Mary Ainsworth, bebeklerle onlara bakım veren kişiler (özellikle anneler) arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bireylerin kendilerini destekleyen ve koruyan bir başkası ile kurdukları ve bağlılık gereksinimlerini karşıladıkları bu ilişkileri Bowlby “bağlanma ilişkileri” olarak adlandırmıştır. Psikanalitik ve biyolojik yaklaşımları sentezleyen Bowlby’ye göre bu ilişkilerin üç işlevi bulunmaktadır: Bebeğin kendisini güvende hissetmesi için bakıcının “güvenli bir üs” sağlaması, keşfe çıkabilmek için geri döndüğünde “güvenli bir sığınak” olması ve

“bakıcı ile yakınlığı koruma” (Bowlby, 1973, 1980, 1982).

Bowlby, özellikle çocukların kendilerine bakım veren kişiden ayrı kaldıklarında gösterdikleri tepkileri gözlemlemiştir. Bazı çocuklar bu ayrılıkla kolayca başa çıkabilirken diğerleri için durum böyle değildir; ağlar ve umutsuzluğa kapılırlar ya da anneleri döndüğünde ondan uzak dururlar (Bowlby, 1973, 1980, 1982). Ainsworth ve arkadaşları da anneler ve çocukları üzerinde benzer çalışmalar yapmış, üç tür anne-çocuk ilişkisi ve bu ilişkilerle bağlantılı olan üç bağlanma stili belirlemişlerdir: Güvenli bağlanma (secure attachment), kaçınan bağlanma (avoidant

attachment) ve kaygılı-kararsız bağlanma (anxious-ambivalent attachment).

1.Güvenli Bağlanma: Bu bağlanma tipinde anneler çocuklarına karşı ilgili ve duyarlıdırlar. Çocuklar anneleri yanlarında olmasa bile ulaşılabilir olduğunun farkındadırlar. Böyle çocuklar mutlu ve güvenli olma eğilimindedirler. Erken bağlanma ilişkisinin güvenli olması durumunda çocuklar psikolojik açıdan daha sağlıklı gelişecekler ve toplumsal ilişkilerinde daha becerikli olmalarına zemin hazırlayacak özelliklere sahip olabileceklerdir.

2.Kaçman Bağlanma: Bu güvensiz bağlanma tipinde anneler çocuklarına karşı yeterince duyarlı değildirler. Çocuklar annelerinin bu tavrına uzaklık ya da duygusal kopukluk geliştirerek tepki gösterirler. Çocuklar annelerinden ayrıldıklarında çok kaygılanmazlar, anne döndüğünde de ilgi göstermezler.

3.Kaygılı-Kararsız Bağlanma: Bu güvensiz bağlanma tipinde de anneler çocuklarının gereksinimlerine karşı yeterince ilgili ve duyarlı değildirler; tutarsız davranışlar gösterebilirler. Çocuklar annelerinden ayrıldıklarında diğer çocuklardan çok daha fazla ağlar ve tepki gösterirler, diğer yetişkinler tarafından sakinleştirilemez, alışıktırlar durumlarda kaygı yaşarlar (Ainsworth ve Bell, 1970; Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978; Burger, 2007).

Bununla birlikte, bir süredir araştırmacıların bağlanma tiplerini iki boyut üzerinde değerlendirme eğiliminde oldukları belirtilmelidir: Yakınlık korkusu ve terk edilme korkusu. Her iki korku düzeyi az olanlar güvenli; yakınlık korkusu çok, terk edilme korkusu az olanlar kaçınan/kayıtsız; yakınlık korkusu az, terk edilme korkusu çok olanlar kaygılı-kararsız/saplantılı ve iki korkusu da çok olanlar dağınık/yönü belirsiz bağlanma (disorganize attachment) tipinde sınıflanmaktadır. Bu durumda yukarıda saydığımız üç bağlanma stiline,

dördüncü bir stil eklenmektedir (Bartholomew & Horowitz, 1991).

Bağlanma kuramcıları farklı türdeki bakıcı-çocuk ilişkilerinin, uzun dönemde, çocuğun sonraki ilişkilerinin şekillenmesinde rol oynadığını ileri sürerler. Bowlby, çocukların bakıcıları ile olan deneyimleri doğrultusunda bilinçaltı bir model oluşturduklarını belirtir. İçsel çalışan modeller (internal working models) olarak adlandırılan bu zihinsel yapı, onların ilişkilere nasıl yaklaşacaklarının temelini oluşturur. Bowlby'ye göre, anne-babaları tarafından istenmeyen çocuklar sadece onlar tarafından değil, başkaları tarafından da istenmediklerini düşünecekler, kuşkucu ya da başkalarına güvenmeyen insanlar olacaklardır. Sevgi dolu ve duyarlı anne-babalar tarafından büyütülen çocuklar ise başkaları ile ilişkilerini sevgi ve destek kaynağı olarak görecekle, çevrelerindeki herkesin sevgi ve şefkatinden emin bir şekilde büyüyeceklerdir (Bowlby, 1973; Burger, 2007). Bu durumda çocuklarda görülen farklı bağlanma biçimlerinin, sonraki yıllarda da ayırt edilebilmesi gerekir (Bartholomew & Horowitz, 1991; Brennan, Clark & Shaver, 1998; Bowlby, 1988).

Bebeklik döneminde anne-baba tarafından bağlanma aracılığı ile sağlanan güvenli üs, güvenli sığınak ve yakınlık işlevleri, zamanla arkadaşlara yönelir. Ergenlik döneminde bireyin arkadaşları, yakınlığı koruma ve güvenli bir sığınak olma işlevlerini sürdürür. Ancak birey için anne-babanın güvenli bir üs olma işlevi yaşamın her döneminde devam eder. Bununla birlikte ergenlik dönemindeki birey, önceki gelişim dönemlerinden farklı olarak edilgen bakım alıcısı olmaktan çıkar; kendisi de başkaları için bağlanma figürü haline gelmeye başlar. Çocukluk döneminde bağlanma, çocuktan bakıcıya doğru tek yönlüdür. Oysa ergenlik döneminde ilişkiler karşılıklıdır ve bununla bağlantılı olarak bağlanma da karşılıklıdır içerir. Ergenlik

döneminde ilişkilerde yaşanan bu değişimde, bireyin çocukluk döneminde bakım veren kişiye karşı geliştirdiği bağlanma ilişkisi önemli bir rol oynar. Bu süreçte anne-babası tarafından sıcaklık, ilgi ve kabul gören, bununla birlikte özerklik girişimleri desteklenen ergenler daha güvenli bağlanma ilişkileri geliştirecek, diğerleri ise güvensiz ilişkiler içinde yer alacaklardır (Brandell & Ringel, 2007; McElhaney, Allern, Stephenson & Hare, 2009; Steinberg, 2002; Sümer, 1999a; Sümer, 1999b). Aynı şekilde çocuklarda belirlenen bağlanma biçimlerinin yetişkinlik yıllarında da gözlemlenmesi gerekir. Güvenli, kaçınan veya kaygılı-kararsız bağlanma biçimlerinde sınıflanan çocukların, yetişkin romantik ilişkilerinde de benzer örüntüler göstermeleri olasıdır (Shaver, Hazan & Bradshaw, 1988).

Türkiye’de “bağlanma” konusunda çeşitli araştırmalar bulunmakla birlikte bu çalışmaların büyük bölümünün anne-babaya bağlanma temelinde gerçekleştirildiği görülmektedir (Kapçı & Küçüker, 2006). Bunun dışındaki bağlanma çalışmalarının bir kısmı romantik ilişkilerde bağlanma biçimleri üzerinde yoğunlaşırken, sınırlı sayıda araştırmada ergenlerin arkadaşlarına bağlanması ele alınmaktadır. Oysa bu gelişim aşamasında akranlarla ilişkiler büyük önem taşır; ergenlerin kendilerine ilişkin algıları, kendilerini değerli hissedip hissetmemeleri ve gelecek planları akran ilişkilerinden etkilenir. Akranlarla ilişkilerin sağlıklı ve güvenli olması, gelişim görevlerini başarmalarında ergenlere gereksinim duydukları güvenilir toplumsal çevreyi sunacaktır. Bu bakımdan ergen akran ilişkilerinin, bağlanma stilleri çerçevesinde değerlendirilmesinin önemli olduğu belirtilebilir. Ergenlerin arkadaşlarına bağlanma stilleri konusunda halihazırda bir ölçme aracının bulunmaması, yapılacak araştırmalar için önemli bir sınırlılık oluşturmaktadır. Bununla birlikte ergenlerin akranlarına bağlanmasının ele alındığı ça-

lışmalarda Armsden & Greenberg (1987) tarafından geliştirilen, Günaydın, Selçuk, Sümer ve Uysal (2005) tarafından Türkçeye uyarlanan Ebeveyn ve Akran Bağlılığı Envanterinin (EABE) kullanıldığı görülmektedir (Aktaş & Güvenç, 2006; Bayraktar, Sayıl ve Kumru, 2009; Günaydın & Yöndem, 2007; Kaplan & Aksel, 2013). Ancak söz konusu ölçme aracı bağlanma stillerine ilişkin bilgi toplama amacı taşımamakta; ebeveyn ve akran bağlanma düzeyinin düşük ya da yüksekliği hakkında bilgi vermektedir. Türkçede, bağlanma stillerini değerlendirmede yaygın olarak kullanılan ölçme aracı Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından geliştirilen ve Sümer ve Güngör (1999b) tarafından Türkçeye uyarlanan “İlişki Ölçekleri Anketi”dir (Relationship Scales Questionnaire). Söz konusu ölçme aracı, özellikle yetişkin bağlanma stillerini değerlendirme amacı taşıdığı için araç ergen arkadaş ilişkilerindeki bağlanma stillerini ölçmek için uygun olmayabilir. Bu bakımdan araştırmanın temel amacı, ergenlerin arkadaşlarına bağlanmaları konusunda yapılacak araştırmalarda kullanılmak üzere Wilkinson (2008) tarafından geliştirilen, ayrıca Baiocco, Pallini ve Santamaria (2014) tarafında İtalyanca uyarlaması da yapılan ve ergenlerin akranlarına bağlanma stillerini ölçen Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğini (Adolescent Friendship Attachment Scale) Türkçeye uyarlayarak güvenilirlik ve geçerlilik çalışmasını yapmaktır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırma grubunu 2013-2014 öğretim yılında Sivas ve Adana’da liseye devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Katılımcılar amaçsal örnekleme (purposive sample) yoluyla belirlenmiştir. Örneklem belirlenirken farklı bağlamsal koşulların temsil edilmesi düşüncesi temele alınmış, iki farklı ilde, farklı liselere devam eden öğrencilerden veri toplanmış ve cinsiyetlerin eşit temsil edilmesi yönünde hareket edilmiştir.

Araştırmaya toplamda 425 lise öğrencisi katılmış ancak aşırı uç değerler (<%1 ve >%99) analize dahil edilmemiştir; analizler 420 öğrencinin verisi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması 15.92, standart sapması (SS) 0.98 olup yaşları 13 ile 18 arasında değişmektedir. Katılımcıların %49'unu (F=206) kızlar, %51'ini (F=214) erkekler oluşturmaktadır. Katılımcıların %35.5'i (F=149) dokuzuncu, %33.6'sı (F=141) onuncu, %28.1'i (F=118) on birinci ve %2.9'u (F=12) on ikinci sınıf öğrencisidir. Ailedeki ortalama çocuk sayısı 3.42'dir (SS=1.62).

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Bu formda yaş, cinsiyet, sınıf ve kardeş sayısına ilişkin sorulara yer verilmiştir.

Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği: Araştırmada kullanılan Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği, Wilkinson (2008) tarafından geliştirilmiştir. Beşli likert tipi ölçeğin 30 maddesi vardır. Ölçek güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanma alt ölçeklerinden oluşmakta ve bireylerin bu alt boyutların her birindeki yeri hakkında bilgi vermektedir. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları $\chi^2=1976.49$, $df=400$, $p<0.001$; AGFI=0.813, CFI=0.848, RMSEA=0.071'dir. Güvenli bağlanma alt ölçeğinin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.85, kaygılı/kararsız bağlanma alt ölçeğinin 0.78, kaçınan bağlanma alt ölçeğinin 0.75 olarak bulunmuş ve ölçeğin toplamda Cronbach Alfa değeri 0.88 olarak hesaplanmıştır.

İlişki Ölçekleri Anketi: Araştırmada uyarlanan ölçeğin yapı geçerliliğini değerlendirmek için genel olarak romantik ilişkilerde bağlanma stillerini belirlemek amacı ile Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından geliştirilen İlişki Ölçekleri Anketi (Relationship Scales Questionnaire) kullanılmıştır. Sümer ve Güngör(1999b) tarafından Türkçeye uyarlanan yedili likert tipi ölçeğin 30 maddesi bulunmaktadır. Ölçekteki farklı

maddeler toplanarak dört bağlanma biçimine ilişkin puanlar elde edilmektedir; bunlar güvenli bağlanma, kaygılı bağlanma, saplantılı bağlanma ve korkulu bağlanma tipleridir. Anketin Türkçe formunun iç tutarlılık katsayıları 0.27-0.61 arasında, bağlanma biçimleri arasındaki test-tekrar test korelasyon değerleri ise 0.54-0.78 arasında değişmektedir.

Kuşkusuz İlişki Ölçekleri Anketinin öncelikle yetişkin bağlanma stillerini değerlendirmek için hazırlanmış olması ve özellikle arkadaşlara bağlanma konusunda bilgi verme amacı taşımaması ölçüt geçerliliği çalışmasında kullanılması noktasında eleştirilebilir. Ancak bağlanma stilleri konusunda yaygın olarak kullanılan bu aracın, araştırma konusu tipik bir şekilde akrana bağlanma stilleri olmasa da ergenlerle yapılan çeşitli çalışmalarda kullanılmış olması (Deniz, 2006), önemli bir tercih nedenidir.

İşlem

Ölçeğin uyarlanabilmesi için öncelikle Wilkinson'dan ve Sümer'den, sonrasında araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüklerinden gerekli izinler alınmıştır. Ardından veri toplama araçları Sivas ve Adana'da farklı lise-lerde uygulanmıştır. Uygulama, araştırmaya katılan bireylere araştırmanın amacına yönelik kısa bir bilgi verilmesinin ve katılımları konusunda onaylarının alınmasının ardından gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri için kimliklerini ortaya koyacak herhangi bir bilgiye yer verilmemiş ve ölçek sorularını en yakın arkadaşlarını düşünerek yanıtlamaları istenmiştir. Temel uygulamanın yanı sıra ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğini hesaplayabilmek için bir liseden 38 kişilik öğrenci grubuna 21 gün ara ile tekrarlı ölçüm yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Ölçek puanları üzerinde önce tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin kanıt elde etmek

amacıyla, SPSS 17.00 paket programı kullanılarak alt ölçekler üzerinde madde-toplam puan korelasyonları hesaplanmış, Cronbach Alfa ve test-tekrar test güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Ölçeğin geçerliliğini değerlendirebilmek için dil geçerliliği, yapı geçerliliği ve ölçüt geçerliliği çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yapı geçerliliği çalışmasında LISREL 8.7 paket programı kullanılarak doğrulayıcı faktör analizleri (DFA) yapılmış, uyum iyiliği istatistikleri (goodness of fit statistics) değerlendirilmiştir. Ölçüt geçerliliği konusunda kanıt elde edebilmek amacı ile katılımcıların Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinden aldıkları puanlar ile İlişki Ölçekleri Anketinden aldıkları puanlar arasındaki korelasyon incelenmiştir.

BULGULAR

Betimleyici İstatistiklerin Sonuçları

Yapılan analizler sonucunda eksik verilerin tesadüfi dağıldıkları görülmüş ve bunlar seri ortalaması (series mean) yöntemi

kullanılarak tamamlanmıştır. Betimleyici istatistiklerinin sonuçlarına göre verilerin aritmetik ortalaması 94.96, (SS= 9.74), medyanı 95, minimum değer 70, maksimum değer ise 121 olarak bulunmuştur. Analiz sonucunda verilerin basıklık değeri -0.128, çarpıklık değeri -0.139 olarak tespit edilmiştir. Bu değerler veri setinin normal dağıldığını göstermektedir (Kalaycı, 2005).

Güvenilirlik Bulguları

Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin kanıt elde etmek amacıyla, güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanma alt ölçekleri üzerinde madde-toplam puan korelasyonu, Cronbach Alfa değeri ve test-tekrar test korelasyonu hesaplanmıştır. Madde-toplam puan korelasyonları sonucunda alt ölçekteki diğer maddeler ile düşük korelasyon değerine sahip olan ve madde-toplam puan korelasyon değeri kabul sınırı olan 0.20'nin (Büyüköztürk, 2007) altında bulunan 7. ve 14. maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Bu iki madde çıkarıldıktan sonra elde edilen madde analizi sonuçlarına Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği Madde Analizi Sonuçları

| Alt ölçekler | Madde-toplam puan korelasyonu ¹ | Cronbach Alfa ¹ | Test-tekrar test ² |
|------------------|--|----------------------------|-------------------------------|
| Güvenli | 0.42-0.71 | 0.89 | 0.83** |
| Kaçınan | 0.21-0.48 | 0.63 | 0.83** |
| Kaygılı/kararsız | 0.22-0.40 | 0.60 | 0.81** |

¹n=420, ²n1=n2=38, **p<0.01

Tablo 1'de madde-toplam puan korelasyonlarının güvenli bağlanma alt ölçeği için 0.42-0.71, kaçınan bağlanma alt ölçeği için 0.21-0.48, kaygılı/kararsız bağlanma alt ölçeği için 0.22-0.40 arasında değiştiği görülmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri güvenli bağlanma için 0.89, kaçınan bağlanma için 0.63, kaygılı/kararsız bağlanma

için 0.60 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği analizi sonucunda, iki uygulama arasında hesaplanan Pearson korelasyon katsayıları güvenli bağlanma için 0.83, kaçınan bağlanma alt ölçeği için 0.83 ve kaygılı/kararsız bağlanma için 0.81 olarak bulunmuştur.

Geçerlilik bulguları**Dil geçerliliği:**

Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması aşamasında, ölçek iyi derecede İngilizce bilen sekiz uzman tarafından İngilizceden Türkçeye, sonra farklı sekiz uzman tarafından Türkçeden İngilizceye çevrilmiştir. Ölçeğin elde edilen Türkçe sürümü yine alanda akademik çalışmaları bulunan beş uzman tarafından dil açısından değerlendirilmiş ve uyarılar doğrultusunda ölçeğe son hali verilmiştir. Ardından 10 lise öğrencisinden oluşan küçük bir grup üzerinde pilot uygulama yapılmış, uygulamada bir sorunla karşılaşmadığı için formun uyarlama çalışmasına hazır olduğuna kararına varılmıştır.

Yapı geçerliliği: Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği DFA analizi sonuçları

Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinde tanımlanan faktör yapısının kültürümüzde geçerli olup olmadığını belirlemek amacıyla DFA yapılmıştır. Uygulamada güvenilirlik analizleri sonucunda madde-toplam puan korelasyon değerleri düşük olduğu için analizden çıkarılan iki madde dışarıda bırakılarak (7. ve 14. maddeler), ölçeğin özgün formundaki maddelerin faktörlere göre dağılımları temel alınmıştır.

Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeği puanlarına uygulanan ilk DFA'da

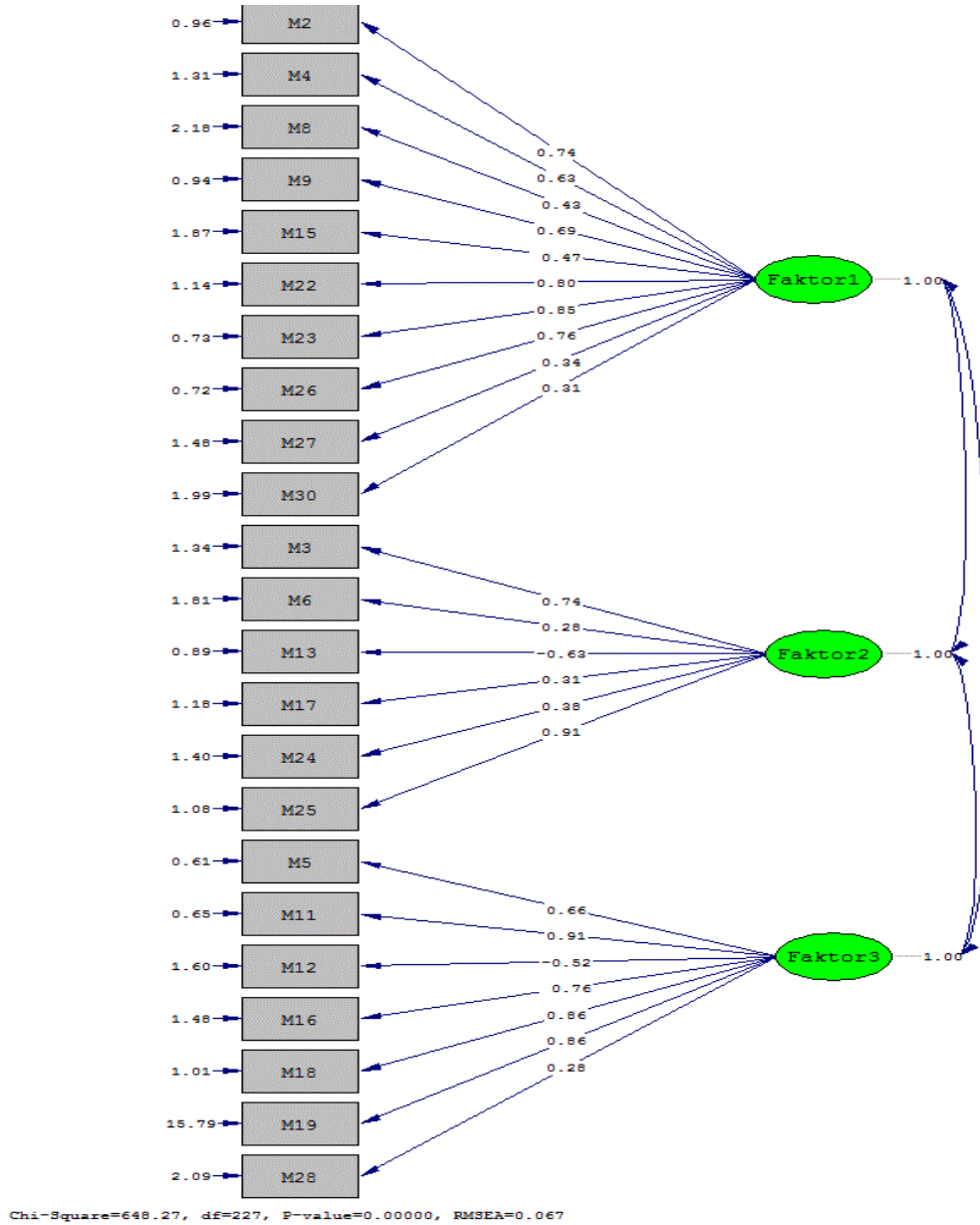
χ^2/sd (976.59/347)= 2.814, RMSEA=0.08, NFI=0.87, NNFI=0.90, CFI=0.91, IFI=0.91, SRMR=0.07, GFI=0.83, AGFI=0.80 olarak hesaplanmıştır. Analiz sonuçlarında 1. (t=0.76), 10. (t=1.28), 24. (t=0.44) ve 29. (t=0.62). maddelerin düşük t değerine sahip oldukları görülmüştür. Düzeltme indisleri (modification indices) incelendiğinde gözlenen değişkenlerle örtük değişkenler arasında güçlü bir ilişki ortaya çıkmazken, aynı faktörün maddeleri olan 21. ile 22. maddelerin hatalarının ilişkili olduğuna yönelik bir düzeltme önerisi tespit edilmiştir. Böyle bir düzeltmenin modele eklendiği durumda ki kare değerindeki düşüş 76.8, parametre değeri ise 0.57 olarak tahmin edilmiştir. Şimşek (2007) YEM (Yapısal Eşitlik Modellemesi) çalışmalarında değişkenlerin hatalarının birbirleri ile ilişkili olmadığı varsayımından hareket edildiğini dile getirmektedir. İki değişkenin ilişkili olması ise bu maddelerin açıklayamadıkları varyansları aracılığıyla ilişkili olduğuna, dolayısı ile tek boyutluluk varsayımının ihlaline yol açacaktır. Yine 21. maddenin, daha düşük değerlerde olmakla birlikte 8. ve 9. maddelerle de hatalarının ilişkili olduğu görülmektedir. Bu aşamada 1. 10, 21, 24 ve 29. maddeler çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır. İkinci analiz sonucunda elde edilen uyum indeksi değerleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeği Birinci Düzey DFA'ya İlişkin Uyum İndeksi Değerleri

| | |
|--------------------------|-------|
| χ^2/sd (648.27/227) | 2.856 |
| GFI | 0.88 |
| AGFI | 0.86 |
| NFI | 0.91 |
| NNFI | 0.94 |
| CFI | 0.95 |
| RMSA | 0.067 |
| SRMR | 0.059 |

Tablo 2’de görüldüğü gibi, Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin belirlenen üç faktörlü yapısını sınamak için uygulanan doğrulayıcı faktör analizi ile hesaplanan $\chi^2/sd(648.27/227)$ oranı 2.856 olup, bu değer Sümer’in (2000) ve Şimşek’in (2007) değerlendirmesine göre 3’ün altında olduğundan modelin gerçek verilerle uyumlu olduğunu gösterir. Ayrıca GFI(0.88) ve AGFI(0.86), NFI(0.91), NNFI(0.94) ve

CFI(0.95) değerlerinin 1’e yakın olması, RMSEA(0.067) ve SRMR(0.059) değerlerinin ise 0.08’den düşük olması, modelin gerçek verilere uyumu için bir diğer kanıttır (Klem, 2000; Scgermelleh-Engel, Moosbrugger & Müller, 2003; Şimşek, 2007). Modele ilişkin faktör yükleri Şekil 1’de sunulmaktadır. Gözlenen tüm madde-faktör ilişkileri 0.01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.



Şekil 1. Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Ölçüt geçerliliği

Ölçüt geçerliliğini test etmek için Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin alt boyutları ile İlişki Ölçekleri Anketinin

alt boyutları arasındaki korelasyona bakılmıştır. Tablo 3'te korelasyon değerleri verilmiştir.

Tablo 3. Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin Alt Boyutları ile İlişki Ölçekleri Anketinin Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Değerleri

| Bağlanma Stilleri | İÖA Alt Boyutları | | | |
|---------------------|-------------------|------------|----------|---------|
| | Güvenli | Saplantılı | Kayıtsız | Korkulu |
| EİABÖ alt boyutları | | | | |
| Güvenli | 0.252** | 0.037 | -0.161** | -0.104* |
| Kaçman | -0.126* | -0.117* | 0.166** | 0.015 |
| Kaygılı/kararsız | -0.183** | 0.355** | 0.186** | 0.399** |

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

* Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin alt boyutları ile İlişki Ölçekleri Anketinin alt boyutları arasındaki korelasyonun ele alındığı Tablo 3, iki ölçekten elde edilen puanlar arasında çeşitli düzeylerde anlamlı ilişkilerin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu ilişkiler şu şekilde ifade edilebilir: Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin güvenli bağlanma alt boyutu sırasıyla İlişki Ölçekleri Anketinin güvenli bağlanma alt boyutu ile pozitif yönde, zayıf, istatistiksel olarak anlamlı ($r=0.252$, $p<0.01$), kayıtsız bağlanma alt boyutu ile negatif yönde, zayıf, istatistiksel olarak anlamlı ($r=-0.161$, $p<0.01$) ve korkulu alt boyutu ile negatif yönde, zayıf, istatistiksel olarak anlamlı ($r=-0.104$, $p<0.05$) korelasyon göstermektedir. Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin kaçman bağlanma alt boyutu sırasıyla İlişki Ölçekleri Anketinin güvenli alt boyutu ile negatif yönde, zayıf, istatistiksel olarak anlamlı ($r=-0.126$, $p<0.05$), saplantılı alt boyutu ile negatif

yönde, zayıf, istatistiksel olarak anlamlı ($r=-0.117$, $p<0.05$), ve kayıtsız bağlanma alt boyutu ile pozitif yönde, zayıf, istatistiksel olarak anlamlı ($r=0.166$, $p<0.01$) korelasyon göstermektedir. Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeği kaygılı/kararsız bağlanma alt boyutu sırasıyla İlişki Ölçekleri Anketinin güvenli bağlanma alt boyutu ile negatif yönde, zayıf, istatistiksel olarak anlamlı ($r=-0.183$, $p<0.01$), saplantılı bağlanma alt boyutu ile pozitif yönde, orta düzeyde, istatistiksel olarak anlamlı ($r=0.355$, $p<0.01$), kayıtsız bağlanma alt boyutu ile pozitif yönde, zayıf, istatistiksel olarak anlamlı ($r=0.186$, $p<0.01$) ve korkulu bağlanma alt boyutu ile pozitif yönde, orta düzeyde, istatistiksel olarak anlamlı ($r=0.399$, $p<0.01$) ilişki göstermektedir.

Son olarak ölçekte yer alan üç alt faktörün birbirleri ile ilişkisinin kuramsal açıklamalarla uyumlu olup olmadığını test etmek için korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4'de görülebilir.

Tablo 4. Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonlar

| Bağlanma Stilleri | Kaygılı/kararsız | Kaçınan |
|-------------------|------------------|----------|
| Güvenli | -0.181** | -0.654** |
| Kaçınan | 0.170** | |

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin alt boyutları arasındaki korelasyonun ele alındığı Tablo 4, elde edilen puanlar arasında çeşitli düzeylerde anlamlı ilişkilerin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu ilişkiler şu şekilde ifade edilebilir: Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin güvenli bağlanma alt boyutu kaçınan bağlanma alt boyutu ile negatif yönde, orta düzeyde, istatistiksel olarak anlamlı ($r = -0.654$, $p < 0.01$), kaygılı-kararsız bağlanma alt boyutu ile negatif yönde, zayıf, istatistiksel olarak anlamlı ($r = -0.181$, $p < 0.01$) korelasyon gösterirken, kaçınan bağlanma alt boyutu, kaygılı-kararsız bağlanma alt boyutu ile pozitif yönde, zayıf, istatistiksel olarak anlamlı ($r = 0.170$, $p < 0.01$) korelasyon göstermektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin psikometrik özellikleri incelenmiş, güvenilirlik ve geçerlilik analizleri yapılmıştır. Analizler sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir.

Ölçeğin güvenilirliği için madde-toplam puan korelasyonu, Cronbach Alfa değeri ve test-tekrar test korelasyonu hesaplanmıştır. Madde-toplam puan korelasyon analizi sonucunda elde edilen değerlerin güvenli bağlanma alt ölçeği için oldukça yüksek olduğu (0.42-0.71 arasında), kaçınan bağlanma ve kaygılı-kararsız bağlanma alt ölçekleri için değerlerin yüksek olmamakla birlikte kabul edilebilirlik sınırı olan 0.20 değerinin (Büyüköztürk, 2007) üstünde

bulduğu görülmüştür. Ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılığına ilişkin elde edilen Cronbach Alfa değerleri de kabul edilebilir sınırlar içerisindedir. Kayış (2005), 0.60-0.80 arası Cronbach Alfa katsayısının "oldukça güvenilir", 0.80-1.00 arası katsayısının "yüksek derecede güvenilir" olarak yorumlanabileceğini belirtmektedir. Bu doğrultuda ölçeğin güvenli bağlanma alt boyutunun 0.89 Cronbach Alfa değeri ile "yüksek derecede güvenilir", kaçınan bağlanma alt boyutunun 0.63 ve kaygılı-kararsız bağlanma alt boyutunun 0.60 Cronbach Alfa değeri ile "oldukça güvenilir" olduğu söylenebilir. Güvenilirlikle ilgili son yapılan uygulama test-tekrar testtir. Test-tekrar test güvenilirliği analizi sonucunda güvenli bağlanma alt ölçeği (0.83), kaçınan bağlanma alt ölçeği (0.83) ve kaygılı-kararsız bağlanma alt ölçeği (0.81) için hesaplanan Pearson korelasyon katsayılarının yüksek olduğu bulunmuştur. Ölçeğin geliştirilme çalışmasında elde edilen güvenilirlik bulguları da dikkate alındığında, genel olarak iç tutarlılığının sağlandığı ifade edilebilir.

Ölçeğin geçerliliğini test edebilmek için dil geçerliliği, yapı geçerliliği ve ölçüt geçerliliği analizleri yapılmıştır. Yapı geçerliliği için güvenilirlik analizleri sonucunda değerleri düşük tespit edilen iki madde dışarıda bırakılmak koşuluyla, ölçeğin özgün formundaki madde dağılımları temel alınarak DFA uygulanmıştır. İlk DFA uygulaması sonunda elde edilen uyum iyiliği değerleri kabul edilebilir düzeyde olmakla birlikte, dört madde (1., 10., 24. ve 29. maddeler) düşük t değerine sahip oldukları için, bir madde de (21. madde) diğer maddelerin

hataları ile ilişkili bulunduğu analizden çıkarılarak, ikinci bir DFA uygulanmasına karar verilmiştir. Yapılan ikinci analiz sonrasında χ^2/sd oranı 3'ün altında ($648.27/227= 2.856$) hesaplanmıştır. GFI(0.88) ve AGFI(0.86), NFI(0.91), NNFI(0.94) ve CFI(0.95) değerleri 1'e yakın, RMSEA(0.067) ve SRMR(0.059) değerleri ise 0.08'den düşük bulunmuştur. Bu değerler kabul edilen kriterlere uygun olduğundan (Klem, 2000; Scgermelleh-Engel, Moosbrugger & Müller, 2003; Şimşek, 2007), ölçme modelinin uyum sağladığı söylenebilir. Bir başka anlatımla, Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinde tanımlanan güvenli, kaçınan ve kaygılı/kararsız bağlanma faktörlerini içeren üç faktörlü yapı doğrulanmıştır.

Ölçeğin ölçüt geçerliliğinin incelenmesinde yetişkin bağlanma stilleri konusunda bilgi veren İlişki Ölçekleri Anketi kullanılmıştır. Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin alt boyutları ile İlişki Ölçekleri Anketinin alt boyutları arasındaki korelasyon analizi sonucunda beklenen yönde, çeşitli düzeylerde anlamlı ilişkilerin bulunduğunu tespit edilmiştir. Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin güvenli bağlanma alt boyutu, İlişki Ölçekleri Anketinin güvenli bağlanma alt boyutu ile pozitif, kayıtsız bağlanma ve korkulu bağlanma alt boyutu ile negatif yönde, istatistiksel olarak anlamlı korelasyon göstermektedir. Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin kaçınan bağlanma alt boyutunun, İlişki Ölçekleri Anketinin güvenli bağlanma ve saplantılı bağlanma alt boyutu ile negatif yönde, kayıtsız bağlanma alt boyutu ile pozitif yönde, istatistiksel olarak anlamlı korelasyon değerlerine sahip olduğu görülmektedir. Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeği kaygılı/kararsız bağlanma alt boyutu sırasıyla İlişki Ölçekleri Anketinin güvenli bağlanma alt boyutu ile negatif yönde, saplantılı bağlanma, kayıtsız bağlanma ve korkulu bağlanma alt boyutları ile

pozitif yönde, istatistiksel olarak anlamlı ilişki göstermektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, söz konusu ilişkilerin kuramsal açıklamalar ile uyumlu olduğu ve Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin arkadaşına bağlanma stillerini ölçmek için kullanılabileceğine işaret ettikleri söylenebilir.

Son olarak ölçekte yer alan üç alt faktörün birbirleri ile ilişkisinin kuramsal açıklamalarla uyumlu olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonuçları, puanlar arasında çeşitli düzeylerde anlamlı ilişkilerin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin güvenli bağlanma alt boyutu kaçınan bağlanma ve kaygılı-kararsız bağlanma alt boyutu ile negatif yönde, istatistiksel olarak anlamlı korelasyon gösterirken, kaçınan bağlanma alt boyutu, kaygılı-kararsız bağlanma alt boyutu ile pozitif yönde, istatistiksel olarak anlamlı korelasyon göstermektedir. Güvenli bağlanma puanları yükseldikçe özellikle kaçınan ve görece korkulu-kaygılı bağlanma puanları düşmüş, kaçınan bağlanma puanları yükseldikçe kaygılı-korkulu bağlanma puanları da yükselmiştir. Bu bulgu, güvenli bağlananların olumlu içsel modellere (benbaşkaları modelleri) sahipken kaçınan ve kaygılı-korkulu bağlananların görece olumsuz içsel çalışan modellerinin olması şeklindeki kuramsal açıklama ile uyumludur. Özellikle kaçınan bağlanma stilinde sınıflananların güvenli ve kaygılı-korkulu olanlara göre başkalarına en az güvenen, ilişkiler hakkında en olumsuz düşüncelere sahip olan ve yakınlık kurmaktan kaçınan bireyler olması (Hazan & Shaver, 1987), söz konusu bulgularla tutarlıdır.

Bunların yanında Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği ile ilgili elde edilen güvenilirlik ve geçerlilik bulgularının araştırmanın yürütüldüğü örneklem ile sınırlı olduğu belirtilmelidir. Ölçeğin farklı özelliklerdeki gruplar üzerinde yapılacak

araştırmalarda kullanılması, güvenilirliği ve geçerliliği konusunda daha güçlü ve genellenebilir bulgulara ulaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğini oluşturan maddelerin istenen özelliklerde olması, ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik değerlerinin yüksekliği ve İlişki Ölçekleri Anketinden elde edilen puanlar ile kuramsal yapıya uygun ilişkilerin saptanması, ölçeğin Türkiye’de ergenlerin akran ilişkileri konusunda yapılacak çalışmalarda kullanılabileceğini göstermektedir. Güvenilirlik analizleri ve DFA sonucunda yedi maddesi dışarıda bırakılan Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin Türkçe formunda toplam yirmi üç madde vardır. Bu şekliyle ölçeğin güvenli bağlanma alt ölçeğinde on, kaçınan bağlanma alt ölçeğinde altı ve kaygılı/kararsız bağlanma ölçeğinde yedi madde yer almaktadır. Ölçekte yer alan dört madde (2., 10. 16. ve 19. maddeler) ters puanlanmaktadır. Ölçek maddelerinin yanıtlanmasında “Hiç Katılmıyorum” (1) ve “Tamamen Katılıyorum” (5) arasında değişen beşli likert tipi derecelendirme kullanılmaktadır. Ölçeğin her bir alt boyutundan alınan puanların yüksekliği, söz konusu bağlanma stiline güçlülüğünü, düşük puan ise zayıflığını yansıtmaktadır. Aşağıda maddeleri verilen Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin (EİABÖ), ergen arkadaş ilişkileri ve bağlanma konusunda yapılacak gelecekteki araştırmalara katkı yapabileceği düşünülmektedir.

EİABÖ Maddeleri

1. Bir başkasının arkadaşımın yerini alması çok zor olurdu. (Güvenli)
2. Stresli olduğumda arkadaşımın yanımda olmaması beni rahatsız eder. (Kaçınan)
3. Arkadaşıma güvenilebilirim. (Güvenli)
4. Arkadaşım beni anlamadığında öfkelenirim. (Kaygılı-Korkulu)
5. Arkadaşıma bağlı olmaktan hoşlanmam. (Kaçınan)

6. Bu arkadaşlık sona ererse üzülürüm. (Güvenli)
7. Arkadaşımın sadık olduğunu biliyorum. (Güvenli)
8. Her zaman arkadaşıma bağlı kalacağımdan emin değilim. (Kaygılı-Korkulu)
9. Arkadaşımın daha anlayışlı olmasını isterdim. (Kaygılı-Korkulu)
10. Arkadaşımın beni üzen şeyleri bilmesine izin veririm. (Kaçınan)
11. Arkadaşımla çeşitli konularda konuşabilirim. (Güvenli)
12. Arkadaşıma çok fazla yakın olmak beni endişelendirir. (Kaygılı-Korkulu)
13. Zor durumlarla karşılaştığımda arkadaşımın destek istemem. (Kaçınan)
14. Arkadaşımla iletişim kurmadığım zaman, ona sinirlenirim. (Kaygılı-Korkulu)
15. Kendimi arkadaşıma olmak istediğim kadar yakın hissetmiyorum. (Kaygılı-Korkulu)
16. Ters giden bir şeyler olduğunda arkadaşımı ararım. (Kaçınan)
17. Arkadaşımın beni sevdiğini biliyorum. (Güvenli)
18. Kendimi arkadaşıma yakın hissediyorum. (Güvenli)
19. Bu arkadaşlık olmasa, güç durumlarla başa çıkmam çok zor olurdu. (Kaçınan)
20. Arkadaşlığımızın devam edeceğinden eminim. (Güvenli)
21. Arkadaşımla birlikte olduğumuzda, gezintiler daha keyiflidir. (Güvenli)
22. Arkadaşımın bana tercih edeceği bir başka arkadaş bulacağından endişe duyarım. (Kaygılı-Korkulu)
23. Arkadaşıma güvenilebileceğimi biliyorum. (Güvenli)

KAYNAKÇA

- Ainsworth, M.D.S. & Bell, S.M. (1970). Attachment, exploration, and separation: illustrated by the behavior of one-year-olds in a strange situation. *Child Development*, 41:49-67.
- Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E. & Walli, S. (1978). *Patterns of At-*

- tachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. Hillsdale NJ: Erlbaum.
- Aktaş, V. & Güvenç, G.B. (2006). Kız ve erkek ergenlerde saldırgan ve olumlu sosyal davranışlar ile yaş, ilişkisel bağlam ve kişiler-arası duyarlılık arasındaki ilişkiler. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 23 (2): 233-264.
- Armsden, G.C. & Grenberg, M.T. (1987). The Inventory of Parent and Peer Attachment: relationships to well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16 (5): 1-38.
- Baiocco, R., Pallini, S. & Santamaria, F. (2014). The development and validation of an Italian short form of the Adolescent Friendship Attachment Scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 47:247-255.
- Bartholomew, K. & Horowitz, L.M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a Four-Category Model. *Journal of Social and Personal Relationships*, 61:226-244.
- Bayraktar, F., Sayıl, M. & Kumru, A. (2009). Liseli ergenler ve üniversiteli gençlerde benlik saygısı: ebeveyn ve akarana bağlanma, empati ve psikolojik uyum değişkenlerinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63):48-63.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and Loss. Vol. I, Attachment*, second ed. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss. Vol. II, Separation Anxiety and Anger*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and Loss. Vol. III, Loss*. New York: Random House.
- Bowlby, J. (1988). *Secure Base Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. New York: Basic Books.
- Brandell, J.R. & Ringel, S. (2007). *Attachment and Dynamic Practice*. New York: Columbia University Press.
- Brennan, K.A., Clark, C.L. & Shaver, P.R. (1998). Self-report measurement of adult attachment. J.A. Simpson, W.S. Rholes (Eds.), *Attachment Theory and Close Relationships*. New York: Guilford, p.46-76.
- Burger, J.M. (2007). *Personality*, seventh ed. Belmont: Thomson Wardsworth.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Deniz, M.E. (2006). Ergenlerde Bağlanma Stilleri ile Çocukluk İstismarı ve suçluluk-utanç arasındaki ilişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22:89-99.
- Griffin, D.W. & Bartholomew, K. (1994). Models of the self and other: fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67: 430-445.
- Günaydın, G., Selçuk, E., Sümer, N. & Uysal, A. (2005). Ebeveyn ve Arkadaşa Bağlanma Envanteri Kısa Formunun psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8:13-28.
- Günaydın, B. & Yöndem, Z.D. (2007). Ergenlerde akran bağlılığının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1): 129-139.
- Hazan, C. & Shaver, P.R. (1987). Romantic love as contelleptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52: 511-524.
- Kalaycı, Ş. (2005). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın-Dağıtım.
- Kapçı, E.G. & Küçükler, S. (2006). Ana Babaya Bağlanma Ölçeği: Türk üni-

- versite öğrencilerinde psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17: 286-295.
- Kaplan, B. & Aksel, E.Ş. (2013). Ergenlerde bağlanma ve saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 1 (1):21-49.
- Klem, L. (2000). Structural Equation Modeling. LG Grim, PR Yarnold (Eds.), *Reading and Understanding More Multivariate Statistics*. Washington: American Psychological Association, p.227-259.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8: 23-74.
- Shaver, P., Hazan, C. & Bradshaw, D. (1988). Love as attachment: the integration of three behavioral systems. R.J. Sternberg, M.L. Barnes (Eds.), *The Psychology of Love*. New Haven: Yale University Press, p.68-99.
- Steinberg, L. (2002). *Adolescence*, sixth ed., New York: McGraw Hill.
- Sümer, N. & Güngör, D. (1999a). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14:35-58.
- Sümer, N. & Güngör, D. (1999b) Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 1999;14:71-106.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: temel kavramlar ve örnek uygulama. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3:49-73.
- Şimşek, Ö. (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks.
- Wilkinson, R.B. (2008). Development and properties of the Adolescent Friendship Attachment Scale. *Journal of Youth Adolescence*, 37:1270-1279.